

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 20ής Δεκεμβρίου 2017*

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Οδηγία 95/46/ΕΚ – Άρθρο 2, στοιχείο α' – Έννοια των “δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα” – Γραπτές απαντήσεις υποψηφίου σε επαγγελματικές εξετάσεις – Διορθώσεις του εξεταστή σχετικές με τις απαντήσεις αυτές – Άρθρο 12, στοιχεία α' και β' – Έκταση των δικαιωμάτων προσβάσεως και διορθώσεως του ενδιαφερομένου»

Στην υπόθεση C-434/16,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο, Ιρλανδία) με απόφαση της 29ης Ιουλίου 2016, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 4 Αυγούστου 2016, στο πλαίσιο της δίκης

Peter Nowak

κατά

Data Protection Commissioner,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Plešić (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, A. Rosas, C. Toader, A. Prechal, και E. Jarašiūnas, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: M. Aleksejeva, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησεως της 22ας Ιουνίου 2017,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο P. Nowak, εκπροσωπούμενος από τους G. Rudden, solicitor, και N. Travers, SC,
- ο Data Protection Commissioner, εκπροσωπούμενος από τους D. Young, solicitor, και P. A. McDermott, SC,
- η Ιρλανδία, εκπροσωπούμενη από τις E. Creedon και L. Williams, καθώς και από τον A. Joyce, επικουρούμενος από την A. Carroll, barrister,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek και J. Vlácil,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις Γ. Παπαδάκη και Σ. Χαριτάκη,
- η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Z. Fehér και την A. Pálffy,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον G. Eberhard,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους L. Inez Fernandes και M. Figueiredo, καθώς και από την I. Oliveira,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους D. Nardi και H. Kranenborg,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 20ής Ιουλίου 2017,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (ΕΕ 1995, L 281, σ. 31).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Peter Nowak και του Data Protection Commissioner (επιτρόπου προστασίας δεδομένων, Ιρλανδία) σχετικά με την άρνηση του δευτέρου να επιτρέψει στον P. Nowak την πρόσβαση στο διορθωμένο γραπτό του σε εξέταση στην οποία αυτός είχε μετάρχει, με το αιτιολογικό ότι οι πληροφορίες που περιλαμβάνονταν σε αυτό δεν αποτελούσαν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 95/46

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 25, 26 και 41 της οδηγίας 95/46, η οποία, όπως ορίζει το άρθρο 1 αυτής, αποσκοπεί στην προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων των φυσικών προσώπων, και ιδίως του ιδιωτικού βίου, έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και στην εξάλειψη των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, έχουν ως εξής:

«(25) [Εκτιμώντας] ότι οι αρχές της προστασίας δέον να εκφράζονται, αφενός, στις υποχρεώσεις τις οποίες υπέχουν πρόσωπα [...] υπεύθυν[α] για την επεξεργασία, όσον αφορά ιδίως την ποιότητα των δεδομένων, την [τεχνική ασφάλεια], την κοινοποίηση στην αρχή ελέγχου, τις συνθήκες υπό τις οποίες μπορεί να εκτελεσθεί η επεξεργασία και, αφετέρου, με τα δικαιώματα που παρέχονται στα πρόσωπα, τα δεδομένα των οποίων αποτελούν αντικείμενο της επεξεργασίας, προκειμένου να ενημερώνονται επί των δεδομένων, να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αυτά, να ζητούν τη διόρθωσή τους ή ακόμη να αντιτάσσονται στην επεξεργασία τους·

(26) ότι οι αρχές της προστασίας πρέπει να εφαρμόζονται σε κάθε πληροφορία [που] αφορά πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί· ότι, για να διαπιστωθεί αν η ταυτότητα ενός προσώπου μπορεί να εξακριβωθεί, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των μέσων που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν, είτε από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας, είτε από τρίτο, για να εξακριβωθεί η ταυτότητα του εν λόγω προσώπου· ότι οι αρχές της προστασίας δεν εφαρμόζονται σε δεδομένα που έχουν καταστεί ανώνυμα, κατά τρόπο ώστε να μην μπορεί να εξακριβωθεί πλέον η ταυτότητα του προσώπου στο οποίο αναφέρονται· [...]

[...]

(41) ότι κάθε πρόσωπο πρέπει να έχει δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα που το αφορούν και τα οποία αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας, προκειμένου να βεβαιώνεται, ιδίως, για την ακρίβειά τους και τον σύννομο χαρακτήρα της επεξεργασίας τους· [...]».

4 Η έννοια των «δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» ορίζεται στο άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας ως «κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί (το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα)· ως πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί λογίζεται το πρόσωπο εκείνο που μπορεί να προσδιοριστεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από φυσική, βιολογική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική άποψη».

5 Το άρθρο 6 της εν λόγω οδηγίας, που περιλαμβάνεται στο τμήμα I, με τίτλο «Αρχές που πρέπει να τηρούνται ως προς την ποιότητα των δεδομένων», του κεφαλαίου II της οδηγίας, έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα πρέπει:

α) να υφίστανται σύννομη και θεμιτή επεξεργασία·

β) να συλλέγονται για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς και η μεταγενέστερη επεξεργασία τους να συμβιβάζεται με τους σκοπούς αυτούς. Η μεταγενέστερη επεξεργασία για ιστορικούς, στατιστικούς ή επιστημονικούς σκοπούς δεν θεωρείται ασυμβίβαστη εφόσον τα κράτη μέλη προβλέπουν κατάλληλες εγγυήσεις·

γ) να είναι κατάλληλα, συναφή προς το θέμα και όχι υπερβολικά σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους συλλέγονται και υφίστανται επεξεργασία·

δ) να είναι ακριβή και, εφόσον χρειάζεται, να ενημερώνονται· πρέπει να λαμβάνονται όλα τα εύλογα μέτρα ώστε δεδομένα ανακριβή ή ελλιπή σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους έχουν συλλεγεί ή υφίστανται κατόπιν επεξεργασία, να διαγράφονται ή να διορθώνονται·

ε) να διατηρούνται με μορφή που επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των προσώπων στα οποία αναφέρονται μόνο κατά τη διάρκεια περιόδου που δεν υπερβαίνει την απαιτούμενη για την επίτευξη των σκοπών για τους οποίους έχουν συλλεγεί ή για τους οποίους αργότερα υφίστανται επεξεργασία. Τα κράτη μέλη προβλέπουν κατάλληλες εγγυήσεις για τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που διατηρούνται πέραν της περιόδου αυτής για σκοπούς ιστορικούς, στατιστικούς ή επιστημονικούς.

2. Εναπόκειται στον υπεύθυνο της επεξεργασίας να εξασφαλίσει την τήρηση της παραγράφου 1».

- 6 Το άρθρο 7 της οδηγίας 95/46, που περιλαμβάνεται στο τμήμα II, με τίτλο «Βασικές αρχές της νόμιμης επεξεργασίας δεδομένων», του κεφαλαίου II της οδηγίας, ορίζει τα ακόλουθα:

«Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μπορεί να γίνεται μόνον εάν:

α) το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα έχει δώσει τη ρητή συγκατάθεσή του

ή

[...]

γ) είναι απαραίτητη για την τήρηση εκ του νόμου υποχρέωσης του υπευθύνου της επεξεργασίας

ή

[...]

ε) είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση έργου δημοσίου συμφέροντος ή εμπίπτοντος στην άσκηση δημοσίας εξουσίας που έχει ανατεθεί στον υπεύθυνο της επεξεργασίας ή στον τρίτο στον οποίο ανακοινώνονται τα δεδομένα

ή

στ) είναι απαραίτητη για την επίτευξη του εννόμου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος της επεξεργασίας ή ο τρίτος ή οι τρίτοι στους οποίους ανακοινώνονται τα δεδομένα, υπό τον όρο ότι δεν προέχει το συμφέρον ή τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα που χρήζουν προστασίας δυνάμει του άρθρου 1 παράγραφος 1 της παρούσας οδηγίας.»

- 7 Το άρθρο 12 της οδηγίας αυτής, με τίτλο «Δικαίωμα πρόσβασης», προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη εγγυώνται στα πρόσωπα στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα το δικαίωμα να λαμβάνουν από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας:

α) ελεύθερα και απεριόριστα, σε εύλογα διαστήματα και χωρίς υπερβολική καθυστέρηση ή δαπάνη:

- την επιβεβαίωση ότι υπάρχει ή όχι επεξεργασία δεδομένων που τα αφορούν καθώς και πληροφορίες, σχετικά τουλάχιστον με τους σκοπούς της επεξεργασίας, τις κατηγορίες δεδομένων υπό επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών στις οποίες ανακοινώνονται τα δεδομένα αυτά,
- τη γνωστοποίηση, με εύληπτο τρόπο, των δεδομένων υπό επεξεργασία καθώς και των διαθέσιμων πληροφοριών σχετικά με την προέλευσή των,

[...]

β) κατά περίπτωση, τη διόρθωση, τη διαγραφή ή το κλείδωμα των δεδομένων των οποίων η επεξεργασία δεν είναι σύμφωνη προς τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, ιδίως λόγω ελλিপτούς ή ανακριβούς χαρακτήρα των δεδομένων·

γ) την κοινοποίηση σε τρίτους, στους οποίους έχουν ανακοινωθεί τα δεδομένα, κάθε διόρθωσης, διαγραφής ή κλειδώματος που διενεργείται σύμφωνα με το στοιχείο β), εφόσον τούτο δεν είναι αδύνατον ή δεν προϋποθέτει δυσανάλογες προσπάθειες.»

- 8 Το άρθρο 13 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Εξαιρέσεις και περιορισμοί», ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίζουν με νομοθετικά μέτρα την εμβέλεια των υποχρεώσεων και δικαιωμάτων που προβλέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 6 παράγραφος 1, του άρθρου 10, του άρθρου 11, παράγραφος 1, και των άρθρων 12 και 21, όταν ο περιορισμός αυτός απαιτείται για τη διαφύλαξη:

[...]

ζ) της προστασίας του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα ή των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων προσώπων.

[...]»

- 9 Το άρθρο 14 της οδηγίας 95/46, με τίτλο «Δικαίωμα αντίταξης του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα», προβλέπει τα ακόλουθα:

«Τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν στο πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα το δικαίωμα:

α) τουλάχιστον στις περιπτώσεις του άρθρου 7, στοιχεία ε) και στ), να αντιτάσσεται ανά πάσα στιγμή, για επιτακτικούς και νόμιμους λόγους σχετικούς με την προσωπική του κατάσταση, στην επεξεργασία των δεδομένων που το αφορούν, εκτός εάν στην εθνική νομοθεσία ορίζεται άλλως. Σε περίπτωση αιτιολογημένης αντίταξης, η επεξεργασία δεν μπορεί πλέον να αφορά τα δεδομένα αυτά·

[...]».

- 10 Το άρθρο 28 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Αρχή ελέγχου», ορίζει τα εξής:

«1. Κάθε κράτος μέλος προβλέπει ότι μία ή περισσότερες δημόσιες αρχές επιφορτίζονται με τον έλεγχο της εφαρμογής, στο έδαφός του, των εθνικών διατάξεων που έχουν θεσπισθεί από τα κράτη μέλη, κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

[...]

3. Κάθε αρχή ελέγχου διαθέτει συγκεκριμένα:

- μέσα για τη διεξαγωγή έρευνας, όπως το δικαίωμα να έχει πρόσβαση στα δεδομένα που αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας και το δικαίωμα να συλλέγει κάθε αναγκαία πληροφορία για την εκπλήρωση της αποστολής ελέγχου,
- αποτελεσματικές εξουσίες παρέμβασης, όπως για παράδειγμα την εξουσία [...] να επιτάσσει τη δέσμευση, διαγραφή ή την καταστροφή δεδομένων, να απαγορεύει επίσης προσωρινά ή οριστικά την επεξεργασία [...]

[...]

Κατά των αποφάσεων της αρχής ελέγχου μπορούν να ασκηθούν ένδικα μέσα [μέσα ένδικης προστασίας].

4. Κάθε πρόσωπο ή κάθε ένωση που το εκπροσωπεί μπορεί να υποβάλει σε κάθε αρχή ελέγχου αίτηση σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών του έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Ο αιτών ενημερώνεται σχετικά με τη συνέχεια που δίδεται στην αίτησή του.

[...]»

Ο κανονισμός (ΕΕ) 2016/679

11 Ο κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων) (ΕΕ 2016, L 119, σ. 1), τίθεται σε εφαρμογή, σύμφωνα με το άρθρο του 99, παράγραφος 2, από τις 25 Μαΐου 2018. Το άρθρο 94, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού ορίζει ότι η οδηγία 95/46 καταργείται από την ίδια ημερομηνία.

12 Ο εν λόγω κανονισμός ορίζει, στο άρθρο 15, με τίτλο «Δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων», τα ακόλουθα:

«1. Το υποκείμενο των δεδομένων έχει το δικαίωμα να λαμβάνει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας επιβεβαίωση για το κατά πόσον ή όχι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν υφίστανται επεξεργασία και, εάν συμβαίνει τούτο, το δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα [...]

[...]

3. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας παρέχει αντίγραφο των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που υποβάλλονται σε επεξεργασία. [...]

4. Το δικαίωμα να λαμβάνεται αντίγραφο που αναφέρεται στην παράγραφο 3 δεν επηρεάζει δυσμενώς τα δικαιώματα και τις ελευθερίες άλλων.»

13 Το άρθρο 23 του κανονισμού 2016/679, με τίτλο «Περιορισμοί», ορίζει τα εξής:

«1. Το δίκαιο της Ένωσης ή του κράτους μέλους στο οποίο υπόκειται ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή ο εκτελών την επεξεργασία των δεδομένων μπορεί να περιορίζει μέσω νομοθετικού μέτρου το πεδίο εφαρμογής των υποχρεώσεων και των δικαιωμάτων που προβλέπονται στα άρθρα 12 έως 22 [...], όταν ένας τέτοιος περιορισμός σέβεται την ουσία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών και συνιστά αναγκαίο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία για τη διασφάλιση:

[...]

ε) άλλων σημαντικών στόχων γενικού δημόσιου συμφέροντος της Ένωσης ή κράτους μέλους, ιδίως σημαντικού οικονομικού ή χρηματοοικονομικού συμφέροντος της Ένωσης ή κράτους μέλους, συμπεριλαμβανομένων των νομισματικών, δημοσιονομικών και φορολογικών θεμάτων, της δημόσιας υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης·

[...]

θ) της προστασίας του υποκειμένου των δεδομένων ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών τρίτων·

[...]».

Το ιρλανδικό δίκαιο

- 14 Ο Data Protection Act 1988 (νόμος του 1988 περί προστασίας δεδομένων), όπως τροποποιήθηκε με τον Data Protection (Amendment) Act 2003 (τροποποιητικός νόμος του 2003 περί προστασίας δεδομένων) (στο εξής: νόμος περί προστασίας δεδομένων), αποσκοπεί στη μεταφορά της οδηγίας 95/46 στην ιρλανδική έννομη τάξη. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, του νόμου αυτού ορίζει τα «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» ως:

«δεδομένα που αφορούν άτομο εν ζωή, του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί είτε με βάση τα σχετικά δεδομένα είτε με βάση δεδομένα συνδυαζόμενα με άλλες πληροφορίες που έχει στη διάθεσή του ή μπορεί να πληροφορηθεί ο ελεγκτής δεδομένων».

- 15 Το δικαίωμα προσβάσεως διέπεται από το άρθρο 4 του νόμου περί προστασίας δεδομένων, η παράγραφος 6 του οποίου αφορά ειδικά τις αιτήσεις προσβάσεως στα αποτελέσματα εξετάσεων και έχει ως εξής:

«α) Η αίτηση φυσικού προσώπου, δυνάμει της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, σχετικά με τα αποτελέσματα εξετάσεων στις οποίες μετέσχε, λογίζεται για τους σκοπούς αυτού του άρθρου ότι υποβλήθηκε

- i) την ημέρα της πρώτης δημοσίευσής των αποτελεσμάτων των εξετάσεων ή
- ii) την ημέρα υποβολής της αιτήσεως,

αναλόγως του ποια είναι η μεταγενέστερη [...]

β) Στο πλαίσιο της παρούσας παραγράφου, νοείται ως “εξέταση” κάθε διαδικασία με σκοπό τη διαπίστωση των γνώσεων, της ευφυΐας, των ικανοτήτων ή των προσόντων ενός ατόμου όσον αφορά την επίδοσή του σε οποιαδήποτε δοκιμασία, εργασία ή άλλη δραστηριότητα.»

- 16 Το άρθρο 6 του νόμου περί προστασίας δεδομένων προβλέπει δικαίωμα διορθώσεως και διαγραφής των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των οποίων η επεξεργασία δεν είναι σύμφωνη προς τον εν λόγω νόμο.
- 17 Το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο β', περίπτωση i, του νόμου περί προστασίας δεδομένων επιβάλλει στον επίτροπο προστασίας δεδομένων να εξετάζει κάθε καταγγελία «εκτός αν πιστεύει ότι αυτή είναι εντελώς ανυπόστατη ή ακόμβουλη».

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 18 Ο P. Nowak, ως μαθητευόμενος λογιστής, μετέσχε με επιτυχία στις εξετάσεις λογιστικής πρώτου επιπέδου καθώς και σε τρεις από τις εξετάσεις δευτέρου επιπέδου, που διοργάνωσε το Institute of Chartered Accountants of Ireland (ο ιρλανδικός επαγγελματικός σύλλογος λογιστών, στο εξής: σύλλογος λογιστών). Απέτυχε όμως στην εξέταση με αντικείμενο τη «Λογιστική στην στρατηγική οικονομία και τη διαχείριση», στο πλαίσιο της οποίας οι υποψήφιοι είχαν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν διάφορα βοηθήματα (εξέταση με ανοιχτά βιβλία).
- 19 Μετά την τέταρτη αποτυχία του στην εν λόγω εξέταση, το φθινόπωρο του 2009, ο P. Nowak υπέβαλε καταρχάς ένσταση, αμφισβητώντας τα αποτελέσματα της εξέτασής αυτής. Κατόπιν της απορρίψεως της εν λόγω ενστάσεως τον Μάρτιο του 2010, ο ενδιαφερόμενος υπέβαλε, τον Μάιο του 2010, αίτημα προσβάσεως, δυνάμει του άρθρου 4 του νόμου περί προστασίας δεδομένων, που αφορούσε το σύνολο των σχετικών με τον ίδιο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τα οποία κατείχε ο σύλλογος λογιστών.

- 20 Με έγγραφο της 1ης Ιουνίου 2010, ο σύλλογος λογιστών γνωστοποίησε στον P. Nowak 17 έγγραφα, αρνήθηκε όμως να του διαβιβάσει το γραπτό του, με την αιτιολογία ότι αυτό δεν περιελάμβανε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, κατά την έννοια του νόμου περί προστασίας δεδομένων.
- 21 Τότε ο P. Nowak απευθύνθηκε στον επίτροπο προστασίας δεδομένων αμφισβητώντας το βάσιμο της αιτιολογίας της αρνήσεως του Συλλόγου να του επιδείξει το γραπτό του. Τον Ιούνιο του 2010, ο ως άνω επίτροπος του απάντησε με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου αναφέροντας, μεταξύ άλλων, ότι «τα γραπτά εξετάσεων δεν θεωρούνται, γενικώς, ότι σχετίζονται [με την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα] [...] επειδή τα έγγραφα αυτά κατά κανόνα δεν αποτελούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα».
- 22 Μετά την ως άνω απάντηση του επιτρόπου προστασίας δεδομένων ακολούθησε ανταλλαγή αλληλογραφίας μεταξύ του P. Nowak και του ως άνω επιτρόπου, που κατέληξε, την 1η Ιουλίου 2010, στην υποβολή από τον P. Nowak επίσημης καταγγελίας.
- 23 Με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της 21ης Ιουλίου 2010 ο επίτροπος προστασίας δεδομένων πληροφόρησε τον P. Nowak ότι, κατόπιν εξετάσεως του φακέλου, δεν διαπίστωσε ουσιαστική παράβαση του νόμου περί προστασίας δεδομένων και ότι, σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο β', περίπτωση i, του νόμου αυτού, περί ανυπόστατων ή κακόβουλων καταγγελιών, αποφάσισε να μην εξετάσει την καταγγελία του. Το εν λόγω μήνυμα ανέφερε, εξάλλου, ότι τα έγγραφα σχετικά με τα οποία ο P. Nowak επιθυμούσε να ασκήσει «δικαίωμα διορθώσεως» «δεν ήταν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα στα οποία έχει εφαρμογή το άρθρο 6 του νόμου περί προστασίας δεδομένων».
- 24 Ο P. Nowak άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Circuit Court (περιφερειακού δικαστηρίου, Ιρλανδία). Το τελευταίο έκρινε απαράδεκτη την προσφυγή με την αιτιολογία ότι, επειδή ο επίτροπος προστασίας δεδομένων δεν εξέτασε την καταγγελία, δεν υφίσταται απόφαση δεκτική προσφυγής. Επικουρικώς, το ως άνω δικαστήριο έκρινε ότι η προσφυγή ήταν αβάσιμη, καθόσον το γραπτό των εξετάσεων δεν αποτελούσε δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα.
- 25 Ο P. Nowak προσέβαλε την απόφαση του ως άνω δικαστηρίου ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου, Ιρλανδία), το οποίο, ωστόσο, επιβεβαίωσε την απόφαση αυτή. Η απόφαση του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) επίσης επιβεβαιώθηκε από το Court of Appeal (εφετείο, Ιρλανδία). Το Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο, Ιρλανδία), που επέτρεψε την άσκηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως του Court of Appeal (εφετείου), έκρινε παραδεκτή την προσφυγή που είχε ασκήσει ο P. Nowak κατά της αποφάσεως του επιτρόπου προστασίας δεδομένων.
- 26 Εντούτοις, διατηρώντας αμφιβολίες όσον αφορά το αν ένα γραπτό εξετάσεων μπορεί να αποτελεί δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα, κατά την έννοια της οδηγίας 95/46, το Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Μπορούν οι πληροφορίες οι οποίες έχουν καταγραφεί σε/ως απαντήσεις υποψηφίου στο πλαίσιο επαγγελματικών εξετάσεων να θεωρηθούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα υπό την έννοια της οδηγίας 95/46;
- 2) Εάν η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι ότι όλες ή ορισμένες από τις εν λόγω πληροφορίες μπορεί να αποτελούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα υπό την έννοια της οδηγίας 95/46, ποιοι παράγοντες είναι κρίσιμοι κατά την εξέταση του ζητήματος αν ένα τέτοιο γραπτό συνιστά, σε συγκεκριμένη περίπτωση, δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα και ποια βαρύτητα έχει καθένας από τους παράγοντες αυτούς;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 27 Με τα ερωτήματά του, που πρέπει να συνεξεταστούν, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 95/46 έχει την έννοια ότι, υπό περιστάσεις όπως αυτές της διαφοράς της κύριας δίκης, οι γραπτές απαντήσεις υποψηφίου σε επαγγελματικές εξετάσεις και οι ενδεχόμενες σχετικές διορθώσεις του εξεταστή συνιστούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, υπό την έννοια της διατάξεως αυτής.
- 28 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 95/46 ορίζει τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ως «κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί». Κατά την ίδια διάταξη, «ως πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί λογίζεται το πρόσωπο εκείνο που μπορεί να προσδιοριστεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από φυσική, βιολογική, ψυχική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική άποψη».
- 29 Δεν αμφισβητείται ότι ένας υποψήφιος σε επαγγελματική εξέταση είναι φυσικό πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή είτε άμεσα, βάσει του ονόματός του, είτε έμμεσα, βάσει ενός αριθμού αναγνωρίσεως, στοιχεία τα οποία αναγράφονται στο γραπτό ή στο εξώφυλλο του γραπτού του.
- 30 Αντιθέτως προς όσα φαίνεται να υποστηρίζει ο επίτροπος προστασίας δεδομένων, δεν ασκεί επιρροή, στο πλαίσιο αυτό, το αν ο εξεταστής μπορεί ή όχι να προσδιορίσει την ταυτότητα του υποψηφίου κατά τη στιγμή της διορθώσεως και της βαθμολογήσεως του γραπτού.
- 31 Πράγματι, για να μπορεί ένα δεδομένο να χαρακτηριστεί ως «δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα», κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 95/46, δεν απαιτείται όλες οι πληροφορίες που παρέχουν τη δυνατότητα προσδιορισμού του ενδιαφερομένου να βρίσκονται στη διάθεση ενός μόνον προσώπου (απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2016, Breyer, C-582/14, EU:C:2016:779, σκέψη 43). Εξάλλου, δεν αμφισβητείται ότι, σε περίπτωση που ο εξεταστής δεν γνωρίζει την ταυτότητα του υποψηφίου κατά τη βαθμολόγηση των απαντήσεων του τελευταίου στο πλαίσιο μιας εξετάσεως, ο διοργανωτής της εξετάσεως, εν προκειμένω ο σύλλογος λογιστών, διαθέτει, αντιθέτως, τις αναγκαίες πληροφορίες βάσει των οποίων έχει τη δυνατότητα να εξακριβώσει χωρίς δυσκολία ή με βεβαιότητα την ταυτότητα του υποψηφίου αυτού με βάση τον αριθμό αναγνωρίσεως που αναγράφεται στο γραπτό του ή στο εξώφυλλο του γραπτού και να προσδιορίσει ποιος υποψήφιος έδωσε ποιες απαντήσεις.
- 32 Πρέπει ωστόσο να εξακριβωθεί αν οι γραπτές απαντήσεις του υποψηφίου στο πλαίσιο επαγγελματικών εξετάσεων και οι ενδεχόμενες σχετικές διορθώσεις του εξεταστή συνιστούν πληροφορίες σχετικά με τον υποψήφιο αυτόν, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 95/46.
- 33 Όπως έχει διαπιστώσει το Δικαστήριο, το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 95/46 είναι πολύ ευρύ, τα δε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα οποία αφορά η οδηγία αυτή ποικίλλουν (απόφαση της 7ης Μαΐου 2009, Rijkeboer, C-553/07, EU:C:2009:293, σκέψη 59 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 34 Πράγματι, η χρησιμοποίηση της εκφράσεως «κάθε πληροφορία» στο πλαίσιο του ορισμού του «δεδομένου προσωπικού χαρακτήρα», που περιλαμβάνεται στο άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 95/46, αποτελεί ένδειξη του σκοπού του νομοθέτη της Ένωσης να προσδώσει ευρεία έννοια στον όρο αυτόν, η οποία δεν περιορίζεται στις ευαίσθητες ή προσωπικού χαρακτήρα πληροφορίες, αλλά μπορεί να καλύπτει ενδεχομένως κάθε είδος πληροφοριών, τόσο αντικειμενικών όσο και υποκειμενικών, με τη μορφή γνώμης ή εκτιμήσεως, υπό την προϋπόθεση ότι οι πληροφορίες «αφορούν» το ενδιαφερόμενο πρόσωπο.
- 35 Η τελευταία αυτή προϋπόθεση πληρούται όταν, λόγω του περιεχομένου της, του σκοπού της ή του αποτελέσματός της, η πληροφορία συνδέεται με συγκεκριμένο πρόσωπο.

- 36 Όπως, όμως, υποστήριξαν, κατ' ουσίαν, ο P. Nowak, η Τσεχική, η Ελληνική, η Ουγγρική, η Αυστριακή και η Πορτογαλική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι γραπτές απαντήσεις υποψηφίου σε επαγγελματικές εξετάσεις αποτελούν τέτοιες πληροφορίες που συνδέονται με το πρόσωπό του.
- 37 Πράγματι, καταρχάς, το περιεχόμενο των ως άνω απαντήσεων αποτελεί ένδειξη του επιπέδου γνώσεων και των ικανοτήτων του υποψηφίου σε δεδομένο τομέα, καθώς και, ενδεχομένως, του τρόπου σκέψης, της συλλογιστικής του ικανότητας και του κριτικού του πνεύματος. Σε περίπτωση εξέτασής με χειρόγραφο κείμενο, οι απαντήσεις παρέχουν, επιπλέον, πληροφορίες σχετικά με τον γραφικό χαρακτήρα του υποψηφίου.
- 38 Περαιτέρω, ο σκοπός για τον οποίο συλλέγονται οι εν λόγω απαντήσεις είναι να εκτιμηθούν οι επαγγελματικές δεξιότητες του υποψηφίου και η ικανότητά του να ασκήσει το συγκεκριμένο επάγγελμα.
- 39 Τέλος, η χρησιμοποίηση των πληροφοριών αυτών, που οδηγεί, ιδίως, στην επιτυχία ή την αποτυχία του υποψηφίου, είναι ικανή να έχει αντίκτυπο στα δικαιώματα και στα συμφέροντά του, καθόσον μπορεί να προσδιορίσει ή να επηρεάσει, για παράδειγμα, τις πιθανότητες προσβάσεως στο επάγγελμα ή στη θέση εργασίας που αυτός επιθυμεί.
- 40 Η διαπίστωση ότι οι γραπτές απαντήσεις του υποψηφίου σε επαγγελματική εξέταση συνιστούν πληροφορίες που αφορούν τον υποψήφιο αυτόν λόγω του περιεχομένου τους, του σκοπού τους και του αποτελέσματός τους ισχύει, εξάλλου, και όταν πρόκειται, όπως εν προκειμένω, για εξέταση με ανοιχτά βιβλία.
- 41 Πράγματι, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 24 των προτάσεών της, κάθε εξέταση αποσκοπεί στη διαπίστωση και την τεκμηρίωση των ατομικών επιδόσεων ενός συγκεκριμένου προσώπου, ήτοι του υποψηφίου, και όχι, σε αντίθεση ιδίως με μια δειγματοληπτική έρευνα, στη συλλογή πληροφοριών που δεν συνδέονται με το εν λόγω πρόσωπο.
- 42 Όσον αφορά τις σχετικές με τις απαντήσεις του υποψηφίου διορθώσεις του εξεταστή, διαπιστώνεται ότι αυτές αποτελούν, όπως και οι απαντήσεις του υποψηφίου στην εξέταση, πληροφορίες που αφορούν τον υποψήφιο αυτόν.
- 43 Έτσι, το περιεχόμενο των διορθώσεων αυτών αποτελεί τη γνώμη ή την εκτίμηση του εξεταστή όσον αφορά την ατομική επίδοση του εξεταζομένου, ιδίως τις γνώσεις και τις ικανότητές του στον οικείο τομέα. Οι εν λόγω διορθώσεις έχουν, εξάλλου, ακριβώς ως σκοπό να τεκμηριώσουν την εκτίμηση από τον εξεταστή των επιδόσεων του υποψηφίου και είναι ικανές να έχουν συνέπειες για τον δεύτερο, όπως σημειώνεται στη σκέψη 39 της παρούσας αποφάσεως.
- 44 Η διαπίστωση ότι οι σχετικές με τις απαντήσεις του υποψηφίου στην εξέταση διορθώσεις του εξεταστή συνιστούν πληροφορίες οι οποίες, λόγω του περιεχομένου, του σκοπού και του αποτελέσματός τους συνδέονται με τον υποψήφιο αυτόν δεν ανατρέπεται από το ότι οι εν λόγω διορθώσεις αποτελούν επίσης πληροφορίες σχετικά με τον εξεταστή.
- 45 Πράγματι, η ίδια πληροφορία μπορεί να αφορά πολλά φυσικά πρόσωπα και να αποτελεί επομένως για αυτά δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 95/46, υπό την προϋπόθεση ότι η ταυτότητα των εν λόγω προσώπων είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί.
- 46 Εξάλλου, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζουν ο επίτροπος προστασίας δεδομένων και η Ιρλανδική Κυβέρνηση, ο χαρακτηρισμός ως δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των γραπτών απαντήσεων του υποψηφίου στο πλαίσιο επαγγελματικών εξετάσεων και των ενδεχόμενων διορθώσεων του εξεταστή σχετικά με τις απαντήσεις αυτές δεν μπορεί να επηρεάζεται από το ότι ο εν λόγω χαρακτηρισμός συνεπάγεται, καταρχήν, υπέρ του υποψηφίου αυτού δικαιώματα προσβάσεως και διορθώσεως, δυνάμει του άρθρου 12, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 95/46.

- 47 Συναφώς, πρέπει, καταρχάς, να υπομνησθεί, όπως εξέθεσε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι πολλές αρχές και εγγυήσεις που προβλέπονται από την οδηγία 95/46 συνδέονται με τον ως άνω χαρακτηρισμό και εξαρτώνται από αυτόν.
- 48 Πράγματι, από την αιτιολογική σκέψη 25 της οδηγίας 95/46 προκύπτει ότι οι προβλεπόμενες από αυτήν αρχές προστασίας έχουν συγκεκριμενοποιηθεί, αφενός, με τις υποχρεώσεις τις οποίες υπέχουν τα πρόσωπα που επεξεργάζονται δεδομένα, όσον αφορά ιδίως την ποιότητα των δεδομένων, την τεχνική ασφάλεια, την κοινοποίηση στην αρχή ελέγχου, τις συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιείται η επεξεργασία, και, αφετέρου, με τα παρεχόμενα στα πρόσωπα των οποίων τα δεδομένα αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας δικαιώματα να ενημερώνονται για την επεξεργασία αυτή, να μπορούν να έχουν πρόσβαση στα δεδομένα, να ζητούν τη διόρθωσή τους ή ακόμη να αντιτάσσονται στην επεξεργασία υπό ορισμένες προϋποθέσεις.
- 49 Ως εκ τούτου, το να μη γίνει δεκτό ότι αποτελούν «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» οι σχετικές με υποψήφιο πληροφορίες που περιλαμβάνονται στις απαντήσεις του στο πλαίσιο επαγγελματικών εξετάσεων και οι σχετικές με αυτές διορθώσεις του εξεταστή θα είχε ως συνέπεια να μην απαιτείται καθόλου, όσον αφορά τις εν λόγω πληροφορίες, η τήρηση των αρχών και των εγγυήσεων που προβλέπονται στον τομέα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και, ιδίως, των αρχών που αφορούν την ποιότητα των δεδομένων και τη νομιμότητα της επεξεργασίας τους, οι οποίες προβλέπονται στα άρθρα 6 και 7 της οδηγίας 95/46, καθώς και ο σεβασμός των δικαιωμάτων προσβάσεως, διορθώσεως και εναντιώσεως του ενδιαφερομένου που προβλέπονται στα άρθρα 12 και 14 της οδηγίας αυτής, αλλά και ο έλεγχος που ασκείται από την αρχή ελέγχου δυνάμει του άρθρου 28 της εν λόγω οδηγίας.
- 50 Όπως, όμως, επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 26 των προτάσεών της, δεν αμφισβητείται ότι ένας υποψήφιος σε εξέταση έχει, ιδίως, έννομο συμφέρον, στηριζόμενο στην προστασία του ιδιωτικού του βίου, να μπορεί να αντιταχθεί στην εκτός εξεταστικής διαδικασίας επεξεργασία των απαντήσεων που έδωσε κατά την εξέταση αυτή και των σχετικών διορθώσεων του εξεταστή και, ειδικότερα, στη διαβίβαση σε τρίτους, ή ακόμα και στη δημοσίευσή τους, χωρίς την άδειά του. Ομοίως, η οντότητα που διοργανώνει την εξέταση, ως υπεύθυνη της επεξεργασίας των δεδομένων, είναι υποχρεωμένη να εξασφαλίζει ότι οι εν λόγω απαντήσεις και διορθώσεις θα φυλάσσονται κατά τρόπον ώστε να αποφεύγεται το ενδεχόμενο να έχουν τρίτοι πρόσβαση σε αυτές κατά τρόπο μη σύννομο.
- 51 Περαιτέρω, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι και τα δικαιώματα προσβάσεως και διορθώσεως, που προβλέπονται στο άρθρο 12, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 95/46, μπορούν να δικαιολογούνται σε σχέση με τις γραπτές απαντήσεις του υποψηφίου στο πλαίσιο επαγγελματικών εξετάσεων και τις ενδεχόμενες σχετικές διορθώσεις του εξεταστή.
- 52 Ασφαλώς, το δικαίωμα διορθώσεως που προβλέπεται στο άρθρο 12, στοιχείο β', της οδηγίας 95/46 δεν μπορεί, προφανώς, να παρέχει τη δυνατότητα σε υποψήφιο να «διορθώσει», *a posteriori*, τις «εσφαλμένες» απαντήσεις.
- 53 Συγκεκριμένα, από το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 95/46 προκύπτει ότι η ορθότητα και η πληρότητα των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να εκτιμώνται με βάση τον σκοπό για τον οποίο τα δεδομένα συλλέχθηκαν και υφίστανται επεξεργασία. Ο εν λόγω σκοπός είναι, όσον αφορά τις απαντήσεις του υποψηφίου σε εξέταση, να μπορεί να εκτιμηθεί το επίπεδο γνώσεων και ικανοτήτων του υποψηφίου αυτού κατά τον χρόνο της εξετάσεως. Το ως άνω επίπεδο όμως συνάγεται ακριβώς από τα ενδεχόμενα σφάλματα στις απαντήσεις αυτές. Επομένως, τέτοια σφάλματα ουδόλως συνιστούν ανακρίβεια, κατά την έννοια της οδηγίας 95/46, η οποία παρέχει δικαίωμα διορθώσεως δυνάμει του άρθρου 12, στοιχείο β', αυτής.
- 54 Αντιθέτως, ενδέχεται να εμφανιστούν καταστάσεις στις οποίες οι απαντήσεις ενός υποψηφίου σε εξέταση και οι σχετικές με τις απαντήσεις αυτές διορθώσεις να αποδειχθούν ανακριβείς, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 95/46, για παράδειγμα αν υπάρξει

λάθος αντιστοιχίσεως σχετικά με γραπτά ώστε να αποδοθούν σε έναν υποψήφιο οι απαντήσεις άλλου, ή αν χαθεί ένα μέρος των φύλλων που περιλαμβάνουν τις απαντήσεις του υποψηφίου αυτού έτσι ώστε οι εν λόγω απαντήσεις να μην είναι πλήρεις, ή ακόμη αν οι ενδεχόμενες διορθώσεις του εξεταστή δεν δίδουν ορθές πληροφορίες περί της εκ μέρους του εκτιμήσεως των απαντήσεων του υποψηφίου.

- 55 Εξάλλου, όπως τόνισε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 37 των προτάσεών της, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο ένας υποψήφιος να έχει, δυνάμει του άρθρου 12, στοιχείο β', της οδηγίας 95/46, δικαίωμα να ζητήσει από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας των δεδομένων να διαγραφούν, ήτοι να καταστραφούν, οι απαντήσεις του στην εξέταση και οι σχετικές διορθώσεις του εξεταστή μετά από ορισμένο χρονικό διάστημα. Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας αυτής, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα μπορούν καταρχήν να διατηρούνται με μορφή που καθιστά δυνατό τον προσδιορισμό της ταυτότητας των προσώπων στα οποία αναφέρονται μόνο για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει το απαιτούμενο για την επίτευξη των σκοπών για τους οποίους έχουν συλλεγεί ή για τους οποίους αργότερα υφίστανται επεξεργασία. Λαμβανομένου όμως υπόψη του σκοπού των απαντήσεων του υποψηφίου κατά την εξέταση και των σχετικών με τις απαντήσεις αυτές διορθώσεων του εξεταστή, η διατήρησή τους με μορφή παρέχουσα τη δυνατότητα προσδιορισμού της ταυτότητας του υποψηφίου δεν φαίνεται, *a priori*, πλέον αναγκαία άπαξ και η εξεταστική διαδικασία έχει ολοκληρωθεί και δεν μπορεί πλέον να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής, οπότε οι ως άνω απαντήσεις και οι διορθώσεις έχουν απολέσει κάθε αποδεικτική αξία.
- 56 Στο μέτρο που οι γραπτές απαντήσεις υποψηφίου στο πλαίσιο επαγγελματικών εξετάσεων και οι ενδεχόμενες σχετικές διορθώσεις του εξεταστή μπορούν, κατά συνέπεια, να ελεγχθούν, ιδίως, όσον αφορά την ακρίβειά τους και την ανάγκη διατηρήσεώς τους, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχεία δ' και ε', της οδηγίας 95/46, και μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διορθώσεως ή διαγραφής, δυνάμει του άρθρου 12, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το να δοθεί στον υποψήφιο δικαίωμα προσβάσεως στις απαντήσεις και τις διορθώσεις αυτές, δυνάμει του άρθρου 12, στοιχείο α', της ως άνω οδηγίας, εξυπηρετεί τον σκοπό της οδηγίας αυτής, που είναι η εξασφάλιση της προστασίας του δικαιώματος στον ιδιωτικό βίο του υποψηφίου έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων που τον αφορούν (βλ., *a contrario*, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, YS κ.λπ., C-141/12 και C-372/12, EU:C:2014:2081, σκέψεις 45 και 46), τούτο δε ανεξάρτητα από το αν ο εν λόγω υποψήφιος έχει ή όχι ένα τέτοιο δικαίωμα προσβάσεως και βάσει της εθνικής ρυθμίσεως που έχει εφαρμογή στη διαδικασία εξετάσεως.
- 57 Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να υπομνησθεί ότι η προστασία του θεμελιώδους δικαιώματος στον σεβασμό του ιδιωτικού βίου προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, ότι κάθε φυσικό πρόσωπο βεβαιώνεται ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν είναι ακριβή και η επεξεργασία τους γίνεται με νόμιμο τρόπο. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 41 της οδηγίας 95/46, το άρθρο 12, στοιχείο α', της οδηγίας παρέχει στον ενδιαφερόμενο δικαίωμα προσβάσεως στα δεδομένα που τον αφορούν και τα οποία αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας. Αυτό το δικαίωμα προσβάσεως είναι αναγκαίο, προκειμένου, μεταξύ άλλων, αυτός να μπορεί να απαιτήσει από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας να διορθώσει, να διαγράψει ή να κλειδώσει τα δεδομένα του και, κατά συνέπεια, να ασκήσει ο ενδιαφερόμενος το δικαίωμα του άρθρου 12, στοιχείο β', της εν λόγω οδηγίας (απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, YS κ.λπ., C-141/12 και C-372/12, EU:C:2014:2081, σκέψη 44 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 58 Τέλος, διαπιστώνεται, αφενός, ότι τα δικαιώματα προσβάσεως και διορθώσεως, δυνάμει του άρθρου 12, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 95/46, δεν επεκτείνονται στις ερωτήσεις των εξετάσεων, οι οποίες δεν συνιστούν αυτές καθαυτές δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του υποψηφίου.
- 59 Αφετέρου, τόσο η οδηγία 95/46 όσο και ο κανονισμός 2016/679 που την αντικαθιστά προβλέπουν ορισμένους περιορισμούς των δικαιωμάτων αυτών.

- 60 Έτσι, κατά το άρθρο 13, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 95/46, τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίζουν με νομοθετικά μέτρα το περιεχόμενο των υποχρεώσεων και δικαιωμάτων που προβλέπονται, ιδίως, στο άρθρο 6, παράγραφος 1, και στο άρθρο 12 της οδηγίας αυτής, όταν ο περιορισμός αυτός είναι απαραίτητος για την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών άλλων προσώπων.
- 61 Το άρθρο 23, παράγραφος 1, στοιχείο ε', του κανονισμού 2016/679 επεκτείνει τον κατάλογο των περιπτώσεων που δικαιολογούν περιορισμούς, ο οποίος προβλέπεται επί του παρόντος στο άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46, σε «άλλ[ους] σημαντικ[ούς] στόχ[ους] γενικού δημόσιου συμφέροντος της Ένωσης ή κράτους μέλους». Επιπλέον, το άρθρο 15 του κανονισμού 2016/679, που αφορά το δικαίωμα προσβάσεως του ενδιαφερομένου, προβλέπει, στην παράγραφο 4, ότι το δικαίωμα λήψεως αντιγράφου των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν πρέπει να θίγει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες άλλων προσώπων.
- 62 Βάσει του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 95/46 έχει την έννοια ότι, υπό συνθήκες όπως αυτές της διαφοράς της κύριας δίκης, οι γραπτές απαντήσεις υποψηφίου σε επαγγελματικές εξετάσεις και οι ενδεχόμενες διορθώσεις του εξεταστή σχετικά με τις απαντήσεις αυτές συνιστούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, υπό την έννοια της διατάξεως αυτής.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 63 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπíπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, έχει την έννοια ότι, υπό συνθήκες όπως αυτές της διαφοράς της κύριας δίκης, οι γραπτές απαντήσεις υποψηφίου σε επαγγελματικές εξετάσεις και οι ενδεχόμενες διορθώσεις του εξεταστή σχετικά με τις απαντήσεις αυτές συνιστούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, υπό την έννοια της διατάξεως αυτής.

(υπογραφές)